DOI: 10.21486/recreation.2018.8.3.2

Őszi időszakban rejlő animációs lehetőségek

Animation opportunities according to the autumn season

ÖSSZEFOGLALÁS

Napjainkban egyre fontosabbá váló feladat a fiatalság (újra) megismertetése a hagyományokkal, akár az animáció segítségével. A feledésbe merülő vagy kevésbé ismert (nép)szokások is beemelhetők az animátori munkába a jövevény ünnepek mellett.
A tanulmány célja betekintést adni néhány őszi szokás és ünnep feldolgozására, amelyekkel a szálláshelyi és rendezvényanimáció színesíthető.

Kulcsszavak: szokások, animáció, játékok, ősz, halloween

ABSTRACT

Nowadays it is more and more important to (re)introduce our traditions to the youth even by animation activities. Also the (folk) customs, passing out of mind or less known, can also be built in the work of animateurs besides the 'incomer holidays'.
The aim of this study is to review some utilization scope of some autumn customs and holidays, to colorize the hotel and event animation sphere.

Keywords: customs, animation, games, autumn, Halloween

MAGYAR MÁRTON
rovatvezető
Munkahelye: ELTE Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet
Beosztás: egyetemi tanársegéd
Levelezési cím: 1117 Budapest, Bogdánfy u. 10/B.
E-mail: magyar.marton@ppk.elte.hu
Érdeklődési kör: animáció, turizmus, zene, tánc, úszás
Fotó: Hámori Zsófia

BEVEZETÉS

A naptári napokhoz, gazdasági és emberi élethez, valamint emléknapokhoz kötődő ünnepek egy adott ország élő kultúrájának elemei. Egyre több szokásunk feledésbe merül, kevésbé ismeri a mai fiatalság. A recreation magazin korábbi (2015/4., 2017/1., 2018/1.) számaiban megjelent tanulmányok folytatásaként, jelen cikkben az őszi időszak animációs lehetőségei olvashatók. Ez utóbbiak közé tartoznak egyrészt az őszi hónapok naptári ünnepei, az aratási, valamint a tél bevezetéséhez kapcsolódó szokások.

MÓDSZEREK

A népszokásokról, ünnepekről szóló publikációk szakirodalmi és statisztikai feldolgozása mellett animátori és tanári tapasztalatom szolgált alapul, mivel ezekkel kapcsolatos írások is kevésbé széles körűek.

EREDMÉNYEK

Az ünnephez a hétköznapitól eltérő viselkedés, előírások és tilalmak kapcsolhatók (pl. a mosás és teregetés tilalma Márton napján a jószág elpusztulását megelőzendő). Ősszel is voltak időjárásjósló szokások, mint a Szent Mihály éjszakáján a juhok vagy disznók összefekvéséhez kötődő hosszú, erős tél; a Márton-napi liba csontjából jósolt tél: havas (fehér és hosszú), vagy sáros (barna és rövid); és „Ha Katalin kopog [fagy, esik a hó], akkor karácsony locsog [enyhe idő, sáros]" (Tátrai–Karácsony, 1997).

A népszokások a szellemi rekreációban (Fritz, 2015) a kulturális főcsoport szellemi alcsoportjába tartozó emléknapok (pl. október 6. és 23.), vallási ünnepek (pl. Kisasszony napja: Szűz Mária születésnapja szeptember 8. búcsúnap; Mária-nap szeptember 12.) és a társasági, egyéni tevékenységeken belül a játékok (pl. csutkababa) és az összejövetelek (szüreti bálok, kukoricafosztó, fonó) közé is besorolhatók.

Az őszi ünnepkörben **szeptember** (Szent Mihály hava) jeles napjai közé tartozik Máté napja (21.) – a búzavetés végeztével a vetőabrosz magasra dobásával a gabona nagyra növését várták a régiek. Szent Mihály arkangyal ünnepéhez (29.) kapcsolódik a kisfarsang (a Katalin napig tartó lakodalmi időszak) és a kukoricatörés kezdete, az állatok hazahajtása, s egyes vidékeken azt tartották, ha eddig a napig a fecskék még nem mentek el, hosszú őszre lehet számítani.

Október (Mindszent hava) jeles eseményei a szüret és a kukoricafosztó. **November** (Szent András hava) jeles napjai közül kiemeljük a személyek, így Márton (11.) és Katalin (25.), illetve a disznótorok kezdetét jelölő disznóölő András (30.) napját (Tátrai–Karácsony, 1997). Zenés-táncos összejövetelek az aratás befejezésekor és a lovas felvonulásokkal kísért szüreti mulatságok is megemlítendők (Dömötör, 1972).

Szüretkor zenés-táncos és **szőlővel kapcsolatos játékokat** játszhatunk: szüreti koszorú készítése, asztalon szőlőszem terelése A-ból B-be, szőlőről-borról szóló énekek tanulása, lyukas teszt például az „Érik a szőlő" versre, felnőtteknek borfelismerés (bekötött szemmel, szaglással), borteszt kitöltése stb. Élményprogram lehet – higiéniai feltételek megteremtésével – a vendégek szőlőtaposása is mint a vidéki turizmus animációs lehetősége a szőlő bejárása, szüretelés, a gazdával közös must és bor készítése mellett (Magyar, 2018).

Ősszel a természet is indukálhat programokat. A természetjárás családi élményprogram lehet, miközben gyűjthetünk terméseket, amelyekből egyszerű képeket s különböző figurákat is készíthetünk – levélmanók (pl. szárított bogyós gyümölcsökkel, makk-kupaccsal, kartonpapír arccal), tobozbaba mogyorófejjel, állatok tobozzal, gesztenyével, mozgó szemmel, zsenília dróttal stb.

Őszi kézműves remekek termésekből
Autumn DIY products out of the woods
Forrása: Fittkau (2008), 8. és 32. o., Gre (2016) 9., 16. és 25. o.

Október 23. az 1956-os Forradalom és Szabadságharc Emléknapja (1256/2017. Korm.hat.) alkalmával sokan kétéjszakás tartózkodásra érkeznek átlagosan 44.401 Ft értéken (MTI, 2017b), s a március 15-i ünnepi játékokhoz hasonló forradalmi játékokkal a családos vendégek is megnyerhetőek.

A **halloween** jövevényünnep, az őszi tanszünet idejére esik, így a szálláshelyek számára is forgalmat generál.

Az All Hallows' Eve (mindenszentek előestéje) kifejezés rövidülésével alakult ki (MTI, 2017ba).

A kelta Észak-Írországban november 1. éjszakája **[október 31.]** nagy ünnepnap volt: Samhain. Egy időszak kezdetét-végét jelölő nap (mint a május 1. is): a tél első napja. Mint a karácsonyhoz, halloweenhez is kapcsolódik a család és a közösség, egyidejűleg tekintenek a múltra és a jövőre, s nem csak az aratás és a halál, hanem a család és az élet is kapcsolódik hozzá (Santino, 1998). A druida-hit szerint az előző évben meghalt bűnösök lelke visszatér állat formájában, ehhez kapcsolódik a holtak elijesztése (MTI, 2017a).

Hagyomány a gyermekek verselése mellett a felnőttek jövőbeli hitvesének megjóslása, az idősebb fiúk máglyarakása is. Számos amerikai szokás elsőként az ulsteri protestánsok által került át a 18. században és a 19. század elején. Amerikában a **'trick-or-treat'** az ír verselés megfelelője.

Közkedvelt Halloween versike volt Észak-Írországban (amely napjainkban karácsonyi formában is népszerű gyermekvers/ének):
Halloween is coming and the geese are getting fat.
(Halloween közeleg, a libák pedig hiznak)
Please put a penny in the old man's hat.
(Tégy egy pennyt az öregember kalapjába!)
If you haven't got a penny, a ha'penny will do.
(Ha nincs egy pennyd, félpenny is elég.)
If you haven't got a ha'penny, the God bless you,
(Ám ha az sincs, áldjon meg az ég!)

Ír halloweeni versike / Irish Halloween rhyme
Forrása: Santino (1998) saját fordítással

A **jelmez** egész testet fedő fekete szemeteszsák fekete-fehér arcfestékkel, esetleg boszorkány**kalap** és **paróka.** Néhány gyermek inget viselt szellemként, mások szüleik elhasznált, nagy ruháit; s gyakran álarcot is. Írországban **cukorka** helyett almát, diót vagy aprópénzt kaptak, nem volt kosárkájuk. Amerikában szimbólum a **szellem** és a **denevér** is. Írországban a **tűzijáték** is régi szokás volt, akár a tűz melletti **történetek** (szellemekről, seprűn lovagló **boszorkányokról**), mogyoró, **alma** torta, és az ún. **apple ducking** elnevezésű játék (Santino, 1998).

„Almavadászat” játék
Apple-ducking / Bobbing for Apples
Forrása: https://olddesignshop.com/2013/10/tucks-halloween-postcard-vintage-graphic-bobbing-for-apples/

Játékaink centrumába szellemek és más ijesztő alakok, cukorka illeszthetők. Álarcok mellett készíthetünk például papírdenevérre ragasztott mécsest vagy szellem-függődíszeket, s élményprogram lehet a **Halloween-bingó** és a „rémisztő film kvíz” is. A sírkőjárás („mocsárjárás” mintájára), „zombi szemgolyó” (festett pingponglabda) terelése, pókjárás (tökcipeléssel, -kerüléssel), „zsákkal a fejen” váltóversenyben játszható, de a felfüggesztett gumicukor leevése is.

„Hallowingo” (Halloween-i Bingo)
„Hallowingo” (Bingo based on Halloween symbols)
Forrása: Saját szerkesztés / Own redaction

A **töklámpás** egyik ír legendája szerint ’Fösvény Jack’ becsapta (trick) az ördögöt (gyümölcsért küldte egy fára, aminek a kérgébe keresztet vájt, s csak úgy engedte le, ha további 10 évig nem zargatja). Halála után nem nyerhetett bebocsátást a mennybe, ám az ördög sem engedte be a pokolba, viszont egy égő széndarabot adott neki, hogy világítson a sötétben. Jack ezt egy kivájt tarlórépába tette, amivel örökké bolyong a világban (Jack of the Lantern = Jack’o’Lantern). Írországban és Skóciában rémisztő arcokat faragtak répákba vagy burgonyákba, ablakba vagy az ajtó közelébe tették, hogy távol tartsák Jacket és más kóborló gonosz lelket. Angliában céklát használtak. Az Amerikába emigrálók egy ottani őshonos növényt, a sütőtököt választották (History.com, 2009), melynek faragása egy 2013-as, Amerikában 18 évnél idősebbek körében végzett felmérés szerint a harmadik legelterjedtebb halloweeni tevékenység (44,2%) a cukorkaadás (72,2%) és az otthon kidekorálása (47,5%) után (Strielkowski, 2014).

November 1. **Mindenszentek napja,** míg november 2. **Halottak napja,** melyhez kapcsolódóan a temetőlátogatás volt jellemző még egy évtizede; a költésen belül a szállás és a vendéglátás volt a legkisebb (333 Ft), s a koszorú, mécses, virág vásárlására fordított összeg (4639 Ft) a legnagyobb (Rátz, 2006). Ám napjainkban már jellemző a 3-4 éjszakás hotel-csomagok igénybevétele, halloweennel egybekötve.

KÖVETKEZTETÉSEK

A cikk minimálisan engedett betekintést az őszi népszokások és ünnepek animatív feldolgozására. Habár a halloween nem magyar ünnep, a halottakra való emlékezés helyett a játékok kellemesebb kikapcsolódást ígérnek felnőttnek és gyermeknek is, és az animátorok jellemzően nyári foglalkoztatási keretei is bővíthetők a szállodákban.

IRODALOMJEGYZÉK

1256/2017. (V. 10.) Korm. hat. a nemzeti ünnepek, valamint a kiemelt fontosságú rendezvények előkészítésének és lebonyolításának rendjéről. From: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A17H1256.KOR&timeshift=fffffff4&txtreferer=00000001.TXT
Dömötör, T. (1972): Magyar népszokások. Corvina, Budapest
Fittkau, E. (2008): Ötletek termésekből. Cser, Budapest
Fritz, P. (szerk., 2015): Szellemi rekreáció. Dialóg Campus, Budapest–Pécs
Gre, O. (2016): Termésfigurák. Cser, Budapest
History.com (2009): History of the Jack O’ Lantern. From: https://www.history.com/topics/halloween/jack-olantern-history
Magyar, M. (2018. 02. 03.): Szabadidős tevékenységek szervezési ismeretei; animáció a falusi turizmusban. GYMSM Falusi Turizmus Egyesület: „Lehetőségek a falusi turizmusban”
MTI (2017a): Druida szertartásoktól az édességgyűjtésig – hogyan alakult ki halloween ünnepe? From: https://mult-kor.hu/druida-szertartasoktol-az-edesseggyujtesig-hogyan-alakult-ki-halloween-unnepe-20171031
MTI (2017b): Október 23. – Közel 40 százalékkal több foglalás érkezett a hosszú hétvégére. From: http://gazdasagportal.hu/index.php/oktober-23-kozel-40-szazalekkal-tobb-foglalas-erkezett-a-hosszu-hetvegere/
Rátz, T. (2006): Mindenszentek és halottak napja szerepe a magyar lakosság utazási magatartásának befolyásolásában. Turizmus Bulletin. 10. 3. 27–35.
Santino, J. (1998): The Hallowed Eve: Dimensions of Culture in a Calendar Festival in Northern Ireland. The University Press of Kentucky
Strielkowski, W. (2014): Marketing Potential of Halloween for Retailers and Consumers. World Applied Sciences Journal. 31. 5. 873–877. DOI: 10.5829/idosi.wasj.2014.31.05.1933
Tátrai, Zs. – Karácsony Molnár, E. (1997): Jeles napok, ünnepi szokások. Planétás, Budapest